Jenna Uusitalo
Lakimies
Päivi Yli-Pietilä
Neuvotteleva virkamies
Sosiaali- ja terveysministeriö
16.2.2022

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on ollut mukana valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon valmistelussa. STM on kommentoinut selontekoa valmistelun eri vaiheissa ja STM:n kommentit on otettu varsin hyvin huomioon.

STM toteaa, että selonteko on laaja, mutta ei kuitenkaan tyhjentävä kuvaus valtioneuvoston ihmisoikeuspolitiikasta ja –toiminnasta. Selonteon painopiste on selkeästi enemmän kansainvälisissä ja EU-kysymyksissä kuin kansallisissa perusoikeuskysymyksissä. STM:n näkemyksen mukaan selontekoon on nostettu sellaisia valikoituja teemoja, joilla voidaan katsoa olevan laaja vaikutus perus- ja ihmisoikeuskontekstissa.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta STM pitää hyvänä, että romaninäkökulma ja vammaisten henkilöiden oikeudet ovat sisällytetty selontekoon. STM pitää hyvänä myös sitä, että sukupuolten tasa-arvo on esillä selonteossa läpileikkaavasti. Sukupuolten tasa-arvosta kansallisesti kattava linjaus tulee olemaan tasa-arvopoliittinen selonteko, jonka hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2022 aikana.

Sukupuolten tasa-arvon suhteen Suomen sijoittuminen on kansainvälisissä ja EU-maiden vertailuissa hyvä. Kuitenkin meillä on kansallisesti sitkeitä tasa-arvoon liittyviä ongelmia, joista ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa on keskitytty naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Naisiin kohdistuva väkivalta on maailmanlaajuisesti vakava ihmisoikeusloukkaus ja merkittävä este muun muassa naisten osallistumisoikeuksien toteutumiselle. Useat kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat kiinnittäneet erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan määrään myös Suomessa.

Kansallisesti naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan ehkäisyä ohjaa Istanbulin sopimus. Suomi jatkaa Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa suunnitelmallisesti. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) on valmistellut suunnitelman sopimusvelvoitteiden toimeenpanosta vuosien 2022-25 aikana. Maaliskuussa julkistettava suunnitelma perustuu paljolti Euroopan neuvoston asiantuntijaryhmän GREVIO:n Suomelle antamiin huomautuksiin.

Istanbulin sopimuksen ja muiden kansainvälisten velvoitteiden sekä kansainvälisiltä sopimuselimiltä saatujen huomautusten vauhdittamana Suomi on edistynyt viime vuosina muun muassa turvakotipaikkojen määrän kasvattamisessa vastaamaan aikaisempaa paremmin kysyntää ja lisäksi on esimerkiksi käynnistetty seksuaalirikosten uhrien tukipalvelun (ns. SERI-keskukset). Sukupuolistuneen väkivallan ehkäisyssä, esimerkiksi uhrien,

tekijöiden ja lasten tukitoimissa sekä turvakotien saavutettavuuden (esim. alueellinen, esteettömyys) vahvistamisessa riittää silti edelleen haasteita. GREVIO on kehottanut Suomea varmistamaan laaja-alaiset ja moniammatilliset väkivallan ehkäisyn rakenteet. Tämä tulee ottaa huomioon meneillään olevaa sote-uudistusta toteutettaessa: tärkeää on varmistaa että kaikilla hyvinvointialueilla ja kunnissa väkivallan ehkäisytyö on koordinoitua ja mallinnettua.

Selonteossa todetaan, että autoritaariseen vallankäyttöön liittyy usein pyrkimys estää naisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutumista. Huolestuttavia sukupuolten tasa-arvon murentamispyrkimyksiä on viime vuosina ollut nähtävissä kansainvälisesti ja myös Euroopan unionin jäsenmaissa. Antigender–liikehdintä on yhä järjestäytyneempää ja resursoidumpaa, ja se vastustaa laajalti naisten oikeuksia (esimerkiksi seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia, EU:n liittymistä Euroopan neuvoston ns. Istanbulin sopimukseen) sekä myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia. Tässä ei ole kyseessä vain vastareaktio, vaan kyse on pyrkimyksestä muuttaa tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden perustana olevaa sopimusjärjestelmää.

Hallitus on linjannut EU-selonteossaan (2011) että yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen on Suomelle keskeinen prioriteetti ja että EU:n tulee toimeenpanna tehokkaasti vahvaa tasa-arvostrategiaansa. Suomi toimii EU:ssa aktiivisesti ja järjestelmällisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja muun muassa niitä koskevan vakiintuneen terminologian, kuten ”sukupuolten tasa-arvo”, ylläpitämiseksi. Tämä onkin nyt entistä tärkeämpää, kun universaalien ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon kyseenalaistaminen on lisääntynyt Euroopassa. Suomi pitää EU:n uutta seksuaalivähemmistöjen oikeuksia koskevaa strategiaa tärkeänä askeleena seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien edistämiseksi EU:ssa. Suomi toimii yhteistyössä muiden maiden kanssa EU- ja kansainvälisissä yhteyksissä estääkseen ihmisoikeuksia rapauttavat pyrkimykset.